

"סנאט" מספר 383 בנושאים כלכליים - מדיניים :

מצב המשק הישראלי: הערכה נוכחית ותחזית

תקציר:

- המסמך הבא סוקר את ההתפתחויות הכלכליות בשנת 2009 עד הרבעון השלישי, תוך כדי מתן הערכה ותחזית לתקופה הבאה.
- ניכרת המשך ההתאוששות במשק ומעבר לצמיחה בתוצר ובתפוקה התעשייתית.
- דירוג האשראי של ישראל ע"י חברות מודיס, S&P ופיץ' נותר יציב.
- מבחינת פרמטרים כלכליים-חברתיים חל שיפור קל בלבד ברמת העוני ובפערים בחלוקת ההכנסות. ממשיכה העלייה במספר המובטלים אך בקצב איתי יותר מאשר בתחילת המשבר באמצע 2008.
- התחזית הכלכלית, התלויה בין השאר בהמשך ההתאוששות העולמית, צופה המשך צמיחה בתוצר, אך בצורה מתונה יותר.
- חל שיפור בהערכת המצב הכלכלי של ישראל בהשוואה ביני"ל ברבעון הרביעי של 2009. הציפיות לחצי השנה הבאה הן לשיפור במצב הכלכלי.

חברי צוות ההיגוי בעבר
יו"רים לשעבר:

הנשיא חיים הרצוג ז"ל
מר חיים י. צדוק ז"ל
מר עוזי ברעם
חברי צוות בעבר:
ד"ר יהודה לנקרי
ח"כ מיכאל איתן
ח"כ יוסי כץ, עו"ד
ד"ר וינפריד וייט
ח"כ גדעון סער
ח"כ יצחק הרצוג, שר
עו"ד אתי לבני
ח"כ איתן כבל
מר הרמן בונץ
ח"כ אפרים סנה
ח"כ עמירה דותן
ח"כ נדיה חילו
ח"כ לאון ליטינצקי
ח"כ גלעד ארדן
ח"כ אורית נוקד

בשיתוף:

קרן פרידריך אברט

Steering Committee

Dr. Yossi Beilin, Chair
Mr. Daniel Ben Simon, MK
Mr. Shai Hermesh, MK
Dr. Ralf Hexel
Ms. Miri Regev, MK
Mr. Nachman Shai, MK
Ms. Ronit Tirosh, MK

Former members of the steering committee

Former Chairs:
The Late President
Chaim Herzog,
The Late Mr. Haim J. Zadok
Mr. Uzi Baram

Former members:

Dr. Yehuda Lankry,
Mr. Michael Eitan, MK
Adv. Yossi Katz, MK
Dr. Winfried Veit
Mr. Gideon Saar, MK
Mr. Isaac Herzog, MK
Minister
Adv. Eti Livni
Mr. Eitan Cabel, MK
Mr. Hermann Bünz
Mr. Ephraim Sneh, MK
Ms. Amira Dotan, MK
Ms. Nadia Hilou, MK
Mr. Leon Litinetsky, MK
Mr. Gilad Erdan, MK
Ms. Orit Noked, MK

סקירת מצב המשק הישראלי הנוכחי

לפי נתונים מצטברים מהרבעונים השני והשלישי של 2009 נבלמה הירידה ומתחיל מעבר לעליה בפעילות הריאלית. מגמת הצמיחה נמשכת כבר 4 חודשים ברציפות זאת לאחר 11 חודשים רצופים של ירידות, נתון זה משקף את מגמת ההתאוששות של המשק במחצית השנייה של 2009. המדד המשולב למצב המשק של בנק ישראל עלה בחודש ספטמבר ב-1.2%, הגורמים העיקריים שתורמו לעליית המדד הם נתוני הייצור התעשייתי ופדיון מסחר ושירותים (מדד הייצור התעשייתי עלה בחודשים יוני-אוגוסט בכ- 1.7% ומדד הפדיון של המסחר והשירותים עלה בשיעור חד של 7.7%). ביחס לתקופה המקבילה אשתקד ירד המדד המשולב ב-5.9% בעקבות הרעה בכל ערכי המדד (פדיון, ייצוא, ייצור, משרות שכיר ויבוא). הכנסות המדינה ממסים לחודשים ינואר-ספטמבר הסתכמו ב-129 מיליארד ש"ח, גבוהות ב-2.5 מיליארד ש"ח מעבר ליעד התקציב נתון נוסף שמעיד על עליה בצריכה הפרטית ומעבר לצמיחה במשק.

In cooperation with:
Friedrich Ebert Stiftung

גם לפי סקר החברות והעסקים של בנק ישראל לרבעון השלישי מסתמן כי התחילה ההתאוששות מוקדם מהצפוי. ההתאוששות השתקפה בעלייה קלה של הפעילות על פי מאזן הנטו המשוקלל של המגזר העסקי, ובירידה חדה של ההסתברות להאטה על פי המדד המוביל. מגמה זו משקפת בעיקר התאוששות בפעילות המקומית בענף התעשייה והמסחר ובמידה פחותה יותר גם בענף השירותים. אם זאת מספר העובדים טרם החל לעלות וציפיות האינפלציה של החברות עלו מעט.

בנק ישראל העלה את הריבית בחודש ספטמבר ב-0.25 נקודות לרמה של 0.75%. בעקבות מהלך זה חזרה האינפלציה למרכז היעד זאת לאחר שהייתה בגבול העליון של היעד במשך מספר חודשים. בנק ישראל היה הבנק הראשון מבין הבנקים המרכזיים שהעלה את הריבית ואליו הצטרפו במהלך חודשים אוקטובר-נובמבר מספר בנקים מרכזיים נוספים. הריבית לחודש נובמבר הושארה ללא שינוי ועמדה על 0.75%, החלטת בנק ישראל מאזנת את הצורך למתן את האינפלציה לגבולות היעד אל מול המשך תמיכה בהתאוששות הפעילות במשק המסתמנת בחדשים האחרונים.

בחודש אוגוסט הגיע שיעור הבלתי מועסקים לרמה של 7.63% (ביחס ל-7.5% ברבעון הראשון ו-8% ברבעון השני). ברבעון השני של השנה חלה עליה בשיעור הבלתי מועסקים אצל הגברים ונשים כאחד. שיעור הבלתי מועסקות עלה ל-8.2% (לעומת 8.0% ברבעון הקודם) ושיעור הבלתי מועסקים עלה ל-7.9% (לעומת 7.3% ברבעון הקודם). השכר הממוצע במשק עלה ב-0.7% ביחס לתקופה המקבילה אשתקד ונכון לחודש אוגוסט 2009 עמד השכר הממוצע למשרת שכיר עובד ישראלי על 8,086 ש"ח.

ניתן לראות כי קיימת מגמת עליה ברוב הנתונים המאקרו כלכליים במהלך הרבעונים השני והשלישי של שנת 2009, דבר שמראה על המשך מגמת הצמיחה והשיפור במצב המשק הישראלי.

על היציבות במשק הישראלי ניתן ללמוד גם מהחלטת חברות מודיס, S&P ופיץ' להשאיר את דירוג האשראי של ישראל ברמה A1 - "יציב". החלטת חברת מודיס באה בעקבות ביקור של נציגי החברה בארץ ונתמכת לטענת נציגי בחוזה של הכלכלה, הממשלה והמגזר הפיננסי בישראל. נציגי החברה מוספים כי התחזית הכלכלית לטווח הקצר טובה יחסית עם ירידה קטנה יחסית בצמיחת התוצר השנה. הדבר משקף את העובדה שהכלכלה הישראלית לא הייתה חשופה לגורמים שהניעו את המשבר הכלכלי מלכתחילה: חשיפה לנכסים רעילים ובעות נדל"ן. נציגי מודיס הוסיפו כי בעוד הסיכונים הכלכליים והפיננסיים הטמונים במשק הישראלי הינם נמוכים, הסיכון הגיאופוליטי, בעיקר המצב הביטחוני הינו רציני יותר. נציגי החברה מציינים כי למדינת ישראל יש את הוצאות הביטחון הגבוהות בעולם, והדבר משפיע כמובן על החוב הממשלתי לאורך זמן.

תחזית למצב המשק הישראלי

לפי תחזית בנק ישראל צפוי המשק הישראלי לסיים את שנת 2009 עם צמיחה שנתית של 0% בתמ"ג, ירידה של 0.8% בתוצר העסקי ואינפלציה של 2.5%, הנמצאת בטווח יעד האינפלציה של בנק ישראל. בשנת 2010 צופים לכלכלה הבנק צמיחה של 2.5% בתמ"ג ושיעור אבטלה ממוצע של 8.3%, זאת תחת ההנחה שההתאוששות מהמשבר תימשך. שיפור זה בתחזית מסתמך על נתוני הרבעון השני והשלישי כאשר נראה כי הבלימה של הירידה בפעילות שהייתה צפויה להתרחש רק בסוף 2009 התרחשה ברובה במהלך הרבעון השני של השנה. התפתחות זו משותפת למספר שווקים מפותחים נוספים בעולם.

מסקר החברות והעסקים של בנק ישראל עולה כי הציפיות לאינפלציה במשך 12 החודשים הקרובים עלה ל-3.2% בממוצע, לעומת 2.8 בתחזית הקודמת, מעבר לתחום העליון של יציבות המחירים (1 עד 3 אחוזים). החברות צופות כי בעוד כ-12 חודשים יהיה שער החליפין של הדולר 4 ש"ח לדולר בממוצע, ויעמוד על 3.8 ש"ח עד לסוף הרבעון האחרון של שנת 2009. עוד עולה מהסקר כי התעשיינים וחברות הבניה צופות שיפור ועליה בפעילות העסקית ברבעון הרביעי של שנת 2009 ושנת 2010 ואף דיווחו על הקלה בקשיי המימון כמגבלה לביצוע פעילויות. בתחומים הכלכליים-חברתיים נראה שיפור קל במצב שמסתמן כי ימשך לאורך שנת 2010. מספר המועסקים במשק התחיל לעלות ואחוז הבלתי מועסקים במשק ירד לשיעור של 7.63%, לאחר ששמר על יציבות של 7.9% בארבעת החודשים הקודמים. לפי סקירה של ביטוח לאומי לשנת 2008 הפערים בחלוקת ההכנסות נותרו יציבים אך מדד גיני המשיך את הירידה וירד מאז שנת 2002 ב-5%. בנוסף המשיכה הירידה בתוחלת העוני בקרב ילדים זה שנה שנייה ברציפות, זאת לאחר עליה תלולה של 60% במדד זה לאורך העשור האחרון.

הערכת מצב המשק הישראלי בהשוואה בינ"ל¹

לאחר 6 שנים רצופות של שיפור בדירוג (פרט לשנת 2006 שהושפעה ממלחמת לבנון השנייה) ירד הדירוג של ישראל לרמה של 1.8 נקודות ברבעון השני של 2009. ברבעון השלישי והרביעי עלה הדירוג של ישראל ב-3.8 נקודות, עליה ראשונה מאז תחילת שנת 2008 ערב תחילתו של המשבר הכלכלי בעולם. עליה זו בנוסף לדירוג 7.3 נקודות ב-"מצב כלכלי ל-6 חודשים הקרובים" מעידים על המשך התאוששות כלכלית ומעבר לצמיחה של המשק. הציפיות של מדרגי הסקר לחצי שנה הבאה מראים שיפור במצב הכלכלי, עליה ביצוא, עליה של הריבית לטווח הקצר ועליה מתונה בשער הדולר.

מדד ציון הערכת המצב הכלכלי בישראל על ידי מומחים בהשוואה בינלאומית

רבעון	מצב כלכלי נוכחי*	מצב כלכלי בהשוואה לשנה האחרונה*	מצב כלכלי ל-6 החודשים הקרובים*	יצוא והיקף סחר לחודשים הבאים*	ריבית לטווח הקצר לחודשים הקרובים*	שער החליפין ביחס לדולר**	שער הדולר לעומת כלל המטבעות ל-6 החודשים הקרובים*
2007 I	6.5	5.0	6.5	5.0	3.0	1.5	7.0
2007 II	6.7	6.7	5.0	3.9	2.1	1.0	7.9
2007 III	6.1	6.1	5.0	6.1	7.0	4.4	7.9
2007 IV	7.7	7.0	3.7	5.7	6.3	2.6	7.7
2008 I	7.9	6.7	4.4	3.9	5	1	9
2008 II	6.1	2.1	3.9	3.9	2.7	2.1	7.9
2008 III	5.7	3.0	3.0	3.0	7	1	8.3
2008 IV	5.7	3.0	1.7	1.0	4.2	3.7	8.3
2009 I	5.0	1.0	2.3	2.3	3.0	1.7	7.0
2009 II	1.8	1.0	2.6	1.8	5.0	4.2	9.0
2009 III	2.6	2.6	9.0	7.4	6.6	1.8	6.6
2009 IV	5.6	5.0	7.3	6.1	6.7	1.6	5

* 1=ציון הכי גרוע/נמוך, 5=ללא שינוי/אותו הדבר 9=ציון הכי גבוה, שיפור משמעותי.
** 1=מתחת לערך, 5=בערך הנכון, 9=מעל לערך.

¹ מדי רבעון נערך סקר מקיף בהשתתפות 833 מומחים מ-79 מדינות על מצב המשק בהשוואה בינלאומית. המכון הישראלי למחקר כלכלי וחברתי מבצע את הסקר עבור ישראל והוא קשור למכון IFO למחקר כלכלי בגרמניה. מכון IFO מרכז ומפרסם את המידע באופן קבוע מדי רבעון. כל מומחה מספק תחזית כלכלית בנוגע למדינה שלו ולשאר מדינות העולם בנושא אינפלציה, אבטלה, צמיחה כלכלית, סחר בינלאומי, שוק ההון

מקורות

1. הודעה לעיתונות: "ריבית בנק ישראל לחודש נובמבר 2009 תישאר ללא שינוי ותעמוד על 0.75%" – בנק ישראל, 26 באוקטובר 2009.
2. המדד המשולב למצב המשק – מחלקת המחקר בנק ישראל, 22 באוקטובר 2009.
3. עדכון התחזית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010, בנק ישראל, ספטמבר 2009.
4. סקר החברות והעסקים של בנק ישראל לרבעון השלישי 2009
5. אומדני הבזק לחשבונאות לאומיים לשנת 2009, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 18 לאוקטובר 2009.
6. נתונים מסקר כוח אדם לרבעון השני של שנת 2009 – הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 27 באוגוסט 2009.
7. לקט אינדיקאטורים כלכליים לרבעון השלישי- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 29 לאוקטובר 2009.
8. הודעה לעיתונות: הכנסות המדינה ממסים לחודש ספטמבר, משרד האוצר, 27 באוקטובר 2009.
9. דו"ח שנתי - מדדי העוני והפערים החברתיים לשנת 2008, המוסד לביטוח לאומי.
10. סקר על מצב המשק בהשוואה בינלאומית - מכון IFO למחקר כלכלי בגרמניה.